

Niina Lahdenperä

”BIITTI HUULESSA, EIKÄ AIKUISET HUOMAA MITÄÄN!”

Päihdetutkimus Kalajoen alueen nuorille

Opinnäytetyö

KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Marraskuu 2011

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieskan yksikkö	Aika Marraskuu 2011	Tekijä/tekijät Lahdenperä Niina
Koulutusohjelma Sosiaali-alan koulutusohjelma		
Työn nimi ”BIITTI HUULESSA, EIKÄ AIKUISET HUOMAA MITÄÄN!” Päihdetutkimus Kalajoen alueen nuorille		
Työn ohjaaja Tervonen Harriet		Sivumäärä 39+3
Työelämäohjaaja Juola Juha		
<p>Opinnäytetyö on tilaustyö Kalajoen ehkäisevältä päihdetyön ryhmältä. Tarkoituksena oli tehdä päihdekysely Kalajoen alueen nuorille. Tutkimukseen ottivat osaa Merenojan ja Raumankarin koulun 7-9 -luokkalaiset, sekä Kalajoen lukio ja Kalajoen Kristillisen opiston opiskelijat.</p> <p>Tavoitteena oli selvittää nuorten päihteiden käyttöä sekä nuorten kokemuksia ja mielipiteitä päihteistä. Tutkimus on toteutettu Kalajoen alueella myös vuosina 2001, 2004 ja 2007, joten tuloksia voitiin verrata aikaisempiin vuosiin ja selvittää nuorten päihdekäyttämisen muutoksia.</p> <p>Tutkimus on kvantitatiivinen, eli määrällinen tutkimus. Siihen otti osaa yhteensä 706 nuorta. Tutkimus toteutettiin valmiilla kyselylomakkeella, jota on käytetty myös aikaisempina vuosina. Vastaukset analysoitiin SPSS-ohjelmalla. Tulosten perusteella nuoret käyttävät entistä enemmän nuuskaa, mutta samalla tupakointi ja alkoholinkäyttö on vähentynyt vuosista 2004 ja 2007.</p> <p>Tutkimustietoa voidaan käyttää hyväksi kehitettäessä Kalajoen EHKÄPÄ-ryhmän toimintaa. Samalla nähdään myös toiminnan vaikuttavuutta vuosien varrella.</p>		

Asiasanat

ehkäisevä päihdetyö, EHKÄPÄ-ryhmä, hyvinvointi, nuoret, päihteet, nuorisotyö, alkoholi, tupakka, nuuska, kannabis

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Ylivieska	Date November 2011	Author Lahdenperä Niina
Degree programme Social science		
Name of thesis "Snuff under the lip and the adults don't notice anything!" The research about intoxicant abuse among the youth in Kalajoki		
Instructor Tervonen Harriet		Pages 39+3
Supervisor Juola Juha		
<p>This research was commissioned by EHKÄPÄ-group which is a group of workers in Kalajoki who aim at preventing substance abuse among the youth. The goal was to carry out a questionnaire about intoxicant use for the youth who are studying in Kalajoki. The students taking part in the research were from Merenoja & Rauman-kari middle schools, Kalajoki Upper Secondary School and Christian Academy in Kalajoki.</p> <p>The goal was to research young people's habits concerning intoxicant use as well as their experiences and opinions about intoxicants. A similar research was also carried out in 2001, 2004 and 2007. It was easy to compare the results to the previous researches and study the changes in these years.</p> <p>The study was conducted using a quantitative research method and the data was collected using a questionnaire which contained both multiple-choice questions and open questions. The questionnaire was the same as in the previous researches. Altogether 706 youngsters took part in the research. The replies were analyzed with SPSS -program.</p> <p>The information gained through the research can be used in the future in developing the work of EHKÄPÄ-group. The research also showed the effects of the work during the years.</p> <p>The results showed that youngsters are using more snuff than before. Good news is that smoking and using alcohol has decreased from what it was in 2004 and 2007.</p>		
<p>Key words alcohol, cannabis, EHKÄPÄ-group, intoxicant drugs, snuff, substance abuse prevention, tobacco, welfare, youth, youth work</p>		

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN AIKATAULU JA TOTEUTUS	3
2.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	5
2.2 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu	7
2.3 Aikaisempia päihdetutkimuksia	8
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	9
3.1 Ehkäisevä päihdetyö nuorten parissa	9
3.2 EHKÄPÄ -ryhmä	10
3.3 Suomen lainsäädäntö alkoholin, tupakan, nuuskan ja kannabiksen suhteen	11
3.4 Päihteiden vaikutus nuoreen	12
3.4.1 Tupakan terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuoreen	13
3.4.2 Nuuskan terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuoreen	14
3.4.3 Alkoholin terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuoreen	15
3.4.4 Kannabiksen terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuoreen	16
3.6 Nuorten päihdeongelmien riskitekijät ja suojaavat tekijät	17
4 TUTKIMUSTULOKSET	18
4.1 Tupakointi	20
4.2 Nuuskan käyttö	21
4.3 Alkoholin käyttö	22
4.4 Kannabistuotteiden käyttö	27
5 YHTEENVETO	30
6 POHDINTAA	33
LÄHTEET	37
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomen lainsäädäntö kieltää alle 18-vuotiailta alkoholin ja tupakkatuotteiden käytön. Tupakkalain avulla pyritään vähentämään nuorten tupakointia ja alkoholilla pyritään ehkäisemään nuorten alkoholin käyttöä. Molemmat lait tukevat ehkäisevää päihdetyötä, jonka tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää nuorten päihteiden käyttöä. Tästä huolimatta Suomen päihdekulttuuri antaa hiljaisen hyväksyntänsä nuorten päihteiden käytölle. On täysin normaalia ja jopa hyväksyttyä aloittaa alkoholin käyttö ja tupakoiminen yläasteiässä. (Alkoholilaki 8.12.1994/1143; Tupakkalaki 13.8.1976/693.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Kalajoen alueen nuorten alkoholin, tupakan, nuuskan ja kannabistuotteiden käyttöä sekä niiden hankintatapoja. Tässä opinnäytetyössä kannabistuotteilla tarkoitetaan marihuanaa ja hasista. Tutkimusongelman voi tiivistää kysymykseen: Miten Kalajoen alueen nuorten tupakointitottumukset, nuuskaaminen, alkoholin käyttö ja kannabistuotteiden käyttö sekä niiden hankittavat ovat muuttuneet vuodesta 2004? Entä mitkä päihteet ovat tällä hetkellä nuorten suosiossa? Kyselyn tilaajana oli Kalajoen kaupungin ehkäisevän päihdetyön ryhmä. Kysely on osa laajempaa, pitkäaikaista tutkimusta, jolla pyritään selvittämään Kalajoen alueen nuorten päihteiden käyttöä ja heidän mielipiteitään päihteisiin. Tilaaja toivoo hyödyntävänsä päihdetutkimuksen tuloksia kehitettäessä ehkäisevää päihdetyötä Kalajoen alueella. Samalla siitä nähdään pitkällä aikavälillä ehkäisevän päihdetyön tuloksellisuus. Kysely tehdään Kalajoella kolmen vuoden välein, ja järjestyksessään tämä kysely toteutettiin nyt jo neljännen kerran. Itse kyselylomake on pysynyt pääosin samana vertailun helpottamiseksi. Opinnäytetyössäni perusjoukkona ovat Raumankarin ja Merenojan koulujen yläluokkien oppilaat, sekä Kalajoen lukion ja Kristillinen opiston opiskelijat. Kaiken kaikkiaan vastaajia oli 706 ja kyselylomakkeita vietiin koululle 799 kpl. Vastausprosentti on 88,4 %.

Opinnäytetyö rakentuu siten, että ensimmäisessä osiossa käydään läpi tutkimuksen toteuttamista sekä aikatauluja. Luvussa kolme tarkastellaan tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Käsittelyssä ovat lyhyesti päihteet, Suomen lainsäädäntö, päihteiden vaikutus nuoreen sekä ehkäisevän päihdetyön merkitys. Tulosten käsittely -osiossa käydään läpi tutkimuksen tuloksia ja vertaillaan niitä valtakunnalliseen tasoon, sekä vuoden 2004 kyselyn tuloksiin. Luvussa viisi on lopuksi yhteenveto ja luvussa kuusi pohdintaa vielä lopuksi nuorten päihteidenkäytöstä ja ehkäisevän päihdetyön vaikutuksesta. Toivottavasti opinnäytetyöni haastaa nuorten parissa toimijoita pohtimaan omaa asennettaan nuorten päihteiden käyttöön.

2 TUTKIMUKSEN AIKATAULU JA TOTEUTUS

Keväällä 2010 Kalajoen ehkäisevän päihdetyön työryhmä etsi tekijää päihdetutkimukselle. Mielessäni olin pohdiskellut nuoriin liittyvää opinnäytetyötä, sillä nuoret ovat mielestäni erittäin mielenkiintoinen tutkimuskohde. Tartuin siis tilaisuuteen ja toukokuussa pidimmekin työelämän edustajan, Kalajoen vapaa-ajan ohjaajan Juha Juolan kanssa alkupalaverin tulevasta tutkimuksesta. Siitä alkoi tiivis yhteistyömme päihdetutkimuksen tiimoilta. Kesän ajaksi jätimme tutkimusaiheen hautumaan ja syyskuussa 2010 tapasimme Juolan kanssa uudestaan. Tuolloin teimme opinnäytetyösopimuksen.

Tämän jälkeen aloin miettimään opinnäytetyöni tutkimusongelmia. Alkuperäinen tutkimusongelmani oli selvittää, miten Kalajoen alueen nuorten päihteidenkäyttö on muuttunut vuodesta 2004, sekä miten EHKÄPÄ-ryhmän ennaltaehkäisevät toimenpiteet ovat siihen vaikuttaneet. Tämä olisi kuitenkin tehnyt tutkimuksestani liian laajan, joten tutkimukseni edetessä tutkimusongelmat ovat selkiytyneet kahteen kysymykseen:

1. Miten Kalajoen alueen nuorten tupakointitottumukset, nuuskaaminen, alkoholin käyttö ja kannabistuotteiden käyttö sekä niiden hankitavat ovat muuttuneet vuodesta 2004?
2. Mitkä päihteet ovat tällä hetkellä nuorten suosiossa?

Pohdintaa -kappaleessa käsittelen tuloksia myös ennaltaehkäisevän päihdetyön näkökulmasta, eli mihin olisi syytä panostaa jatkossa. Vertailen saamiani tuloksia myös valtakunnalliseen tasoon, jossa lähteenä käytän Nuorten terveystapatutkimuksen vuoden 2011 tuloksia.

Kyselylomakkeessa oli runsaasti kysymyksiä myös nuorten huumeekokeiluista sekä mielipiteitä huumeisiin. Päätin poimia näistä kysymyksistä ne kohdat, jotka koskevat kannabistuotteita, sillä yleisin Kalajoen nuorten keskuudessa käytettävä

huume on marihuana, ja sen käyttö myös jakaa nuorten mielipiteitä. Sen lisäksi keskityn tarkastelemaan nuorten tupakointia, nuuskaamista ja alkoholin käyttöä, sekä alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttöä. Jos olisin näiden lisäksi käsitellyt tutkimuksessani myös muiden huumeiden käyttöä, olisi siitä tullut liian laaja työ opinäytetyöksi, koska tein tutkimuksen yksin. Aikaisempina vuosina tutkijoita on ollut vähintään kaksi toteuttamassa kyselyä, jolloin myös tutkimustulosten laajempi käsittely on ollut mahdollista.

Kalajoen alueen nuorten nuuskan käyttö on herättänyt huolta vuonna 2010, joten mielestäni on aiheellista tutkia nuorten nuuskankäyttöä ja sitä, miten se on muuttunut aikaisemmista vuosista. Alkoholin käyttö nuorten keskuudessa on hyvin yleistä, joten haluan tutkimuksessani nostaa myös Kalajoen alueen nuorten alkoholinkäytön esille ja samalla tarkastella teoriassa alkoholin vaikutusta nuoriin. Huolta on herättänyt myös nuorten alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö, ja erityisesti niiden käyttö itsemurhayrityksissä. Kyselylomakkeessa on kaksi kysymystä liittyen sekakäyttöön, joten myös niistä saatuja tuloksia käsitelen tutkimuksessani.

Nuorten tupakointi puhuttaa muun muassa nuorisotaloilla, joissa nuoriso-ohjaajat miettivät jatkuvasti uusia keinoja nuorten tupakointiin puuttumiseen. Kouluilla nuorten välituntitupakointi aiheuttaa myös ongelmia, sillä se näkyy esimerkiksi luvattomana koulualueelta poistumisena. Vuonna 2010 astui voimaan uusi tupakalaki, jonka tarkoituksena on vähentää lasten ja nuorten tupakointikokeiluja, sekä tupakoinnin esiintymistä heidän kasvuympäristössään. Sen takia yhdeksi pääkohdaksi tutkimuksessani haluan nostaakin nuorten tupakoinnin, koska lakimuutos tukee nuorten tupakoinnin ennaltaehkäisyä.

Tutkimusongelmien asettelun jälkeen valmistelin tutkimussuunnitelman koulumme sosiaalialan tiimille ja tutkimusaiheeni hyväksyttiin syksyllä 2010. Samana syksynä esittelin myös tutkimussuunnitelmani opinäytetyölleni. Tapasin sivistystoimen johtajan ja oppilaitosten rehtorit ja minulle myönnettiin tutkimusluvat. Itse kysely toteutettiin kouluilla valvotusti 24.11.2010. Päihdekyselyn toteuttaminen oli alusta

asti selkeä kokonaisuus, koska itse kyselylomake annettiin minulle valmiina. Muutamia pieniä muutoseikkoja korjasin kyselyyn, kuten kysymykseen numero 14. Lisäsin siihen selkeyden vuoksi vastausvaihtoehtojen jälkeen ohjeen ”Jos vastasit ”1. Ei”, siirry kysymykseen numero 20.” (Liite1). Itse kysymyksiä tai vastauksia en muokannut.

Tutkimus on aikaisempina vuosina toteutettu oppilaitoksissa siten, että on valittu jokin sopiva oppitunti, jonka alussa opettaja on pitänyt oppilaille kyselyn. Kyselyn tekijät ovat toimittaneet lomakkeet koululle ja opettajat ovat jakaneet ne oppilaille ja lopuksi keränneet vastaukset pois. Tämä on koettu toimivaksi menetelmäksi, joten näin tehtiin myös nyt. Valmiit vastaukset kävin hakemassa seuraavana päivänä kouluilta, ja sen jälkeen alkoikin vastausten käsittely. Vastausten käsittelyyn ja aineiston syöttämiseen SPSS-ohjelmaan minulla meni koko joulukuu 2010 sekä tammikuu 2011. Helmikuussa raportoin tulosten valmistumisesta EHKÄPÄ-ryhmän kokouksessa Kalajoella, ja 28.2.2011 järjestettiin Kalajoella lehdistötilaisuus tutkimustuloksista. Maaliskuussa lähdin työharjoitteluun Englantiin. Kolmen kuukauden tauko opinnäytetyön tekemiseen oli huomioitu myös tutkimussuunnitelmassani. Koin tauon positiivisena, sillä sinä aikana sain paljon oivalluksia ja ideoita sekä motivaatiota opinnäytetyöni tekemiseen. Ajatustyötä tein kuitenkin koko sen kolmen kuukauden ajan. Kesällä 2011 aloitin opinnäytetyöni teoriaosuuden kirjoittamisen. Kypsyysnäytteen tein opinnäytetyöni aiheesta lokakuussa, ja marraskuussa pidin opinnäytetyöni loppuseminaarin.

2.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää käsitteitä reliabelius ja validius. Validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Validiutta tarkastellessa tulee huomioida kyselylomakkeen kysymysten asettelu, sillä vastaajat saattavat käsittää kysymykset aivan eri tavalla, kuin miten tutkimuksen tekijä on ne ajatellut. Tutkimukseni validiutta lisää

se, että samaa kyselylomaketta on käytetty nyt useamman kerran ja jokaisella kerralla kysymysten asettelua ja muotoilua on mietitty tarkkaan. Validiteetin vaikuttaa myös omat kokemukseni kyselylomakkeesta, sillä olen täyttänyt sen itsekin vuosina 2004 ja 2007. Pystyin siis käyttämään omia kokemuksiani hyväksi miettiesäni kysymysten asettelua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231-233.)

Tutkimuksen reliaabelius sen sijaan tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta, eli sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Nuorten päihdetutkimuksessa on tärkeää, että kysely on helppo toistaa, sillä se tehdään Kalajoen alueella kolmen vuoden välein. Kyselyyn ei arvota vastaajia, vaan lähtökohtana on se, että kaikkien oppilaitosten nuoret vastaavat lomakkeeseen. Tietenkään poissaoloihin, eli esimerkiksi sairastapauksiin ei voida vaikuttaa, mutta kyselylomake tavoittaa kuitenkin suurimman osan Kalajoen alueen nuorista. Siten kysely on helppo toistaa myös jatkossa. (Hirsjärvi ym. 2009. 231-233.)

Vilka toteaa teoksessaan, että suurempi otos tarkoittaa luotettavampia tuloksia, sillä se edustaa paremmin perusjoukossa keskimääräistä mielipidettä, asennetta tai kokemusta tutkittavasta asiasta. Päihdetutkimus on luotettava mukana olleiden koulujen osalta, sillä otoskoko on suuri ja edustaa oppilaitosten opiskelijoita. Toisaalta Arteman opiskelijoiden puuttuminen otoksesta saattaa vaikuttaa tulokseen, koska aikaisempina vuosina Arteman opiskelijat ovat olleet mukana kyselyssä. (Vilka 2007, 16-17.)

Luotettavan tutkimuksen lisäksi erittäin tärkeä lähtökohta on myös tutkimuksen eettisyys. Tutkimusprosessin edetessä on huomioitu myös eettisiä näkökohtia. Lomakkeen täyttäminen tehtiin nimettömänä ja sitä myös korostettiin ohjeistuksessa, sillä tarkoituksena oli antaa nuorille mahdollisuus vastata mahdollisimman totuudenmukaisesti ja rehellisesti. Varsinkin viimeiseen, avoimeen kysymykseen omasta suhtautumisestaan huumeisiin nuoret olivat vastanneet erittäin monipuolisesti ja laajasti. Kysymyksissä ei pyydetty henkilötietoja eikä kysytty mitään muu-

takaan tutkimuksen kannalta epäolennaista. Myös tutkimusaiheen valinta ja näkökulmat olivat eettisiä ratkaisuja tutkimusprosessissani. (Hirsjärvi ym. 2009, 23-27.)

2.2 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu

Opinnäytetyö on kvantitatiivinen, eli määrällinen tutkimus. Ainoastaan kyselylomakkeen viimeinen, avoin kysymys on avattu kvalitatiivisesti. Tutkimuksen tarkoituksena on vertailla Kalajoen alueen nuorten päihdekäyttäytymistä aikaisempiin vuosiin. Vertailussa on tavoitteena tuoda selkeämmin esille asioiden eroja sekä ymmärtää paremmin tarkasteltavaa asiaa vähintään kahden tutkimuskohteen avulla (Vilka 2007, 21).

Kvantitatiiviselle eli määrälliselle tutkimukselle on tyypillistä, että kerättävä aineisto voidaan analysoida määrällisesti mitattavien muuttujien avulla taulukkomuodossa. Kyselytutkimuksessa mittaus tapahtuu kyselylomakkeella, jossa mittarit koostuvat kysymyksistä ja väitteistä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa päätelmiä tehdään esimerkiksi prosenttitaulukoiden avulla. Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella pyritään kokonaisvaltaiseen tiedonhankintaan menetelmillä, jossa tutkittavien oma näkökulma saadaan esille, esimerkiksi haastattelemalla. Aineiston analysoinnissa tärkeää on jokaisen vastaajan tai tutkittavan näkökulman käsitteleminen ainutlaatuisena. (Hirsjärvi ym. 2009, 139-159; Vehkalahti 2008, 17.)

Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty samaa kyselylomaketta kuin aikaisempinakin vuosina. Tämä helpottaa tulosten vertailua pidemmälläkin aikavälillä. Tutkimuksen toteuttamista varten on valittu paperilomake, sillä koulujen olisi ollut vaikeampi järjestää verkkolomakkeeseen vastaaminen tietokoneiden vähyyden takia. Kyselylomake koostui strukturoiduista, valmiit vastausvaihtoehdot sisältävistä monivalintakysymyksistä sekä avoimesta kysymyksestä, johon vastaajalla oli mahdollisuus kirjoittaa omin sanoin suhtautumisestaan päihteisiin. Kyselylomakkeessa kysyttiin nuorilta tupakoinnista, nuuskaamisesta, alkoholin käytöstä, alkoholin ja lääkkeiden sekakäytöstä sekä huumeiden käytöstä.

2.3 Aikaisempia päihdetutkimuksia

Vuonna 2004 päihdekyselyn Kalajoella tekivät Juho Huhtala ja Tuomo Haapala Humanistisesta ammattikorkeakoulusta. Tuolloin tutkimuksessa olivat mukana Merenojan koulun oppilaat, Kalajoen lukion, Kristillinen opiston sekä ammattiopisto Arteman opiskelijat. Vastaajia oli yhteensä 607, joista 307 oli poikia, 299 tyttöjä ja yksi ei ilmoittanut sukupuoltaan. Vuonna 2004 vastaajista 65 % ilmoitti, ettei polta tupakkaa. Säännöllisesti tupakoivia oli 17,53 %. Säännöllinen nuuskaaminen oli vuonna 2004 erittäin harvinaista; vain 0,8 % vastaajista ilmoitti käyttävänsä nuuskaa säännöllisesti.

Sen sijaan alkoholia käytti vuonna 2004 yli puolet vastaajista, sillä vain 43,37 % ilmoitti, ettei käytä alkoholia lainkaan. Alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö oli Kalajoen alueella myös erittäin harvinaista vuonna 2004. Huumeista yleisin oli kannabis, sillä vastaajista 4,81 % kertoi kokeilleensa tai käyttäneensä kannabista.

Vuoden 2007 päihdekyselyn suorittivat Oulaisten ammattiopiston mielenterveys- ja päihdetyön opiskelijat Krista Suni, Emilia Suonvieri sekä Iiris Karhunen. Vuoden 2007 tulokset olivat pääosin positiivisia, sillä tupakanpolto, nuuskan käyttö ja alkoholin käyttö olivat vähentyneet. Esimerkiksi säännöllisesti tupakoivien määrä oli vähentynyt 1,47% vuodesta 2004 ja päivittäin nuuskaavia ei Kalajoella ollut vastausten perusteella ollenkaan. Myös huumeekokeiluja oli aiempaa vähemmän, ja esimerkiksi kannabista oli kokeillut tai käyttänyt vain 1,66 % vastaajista.

Tutkimuksessa on verrattu päihteidenkäyttöä myös valtakunnalliseen tasoon. Sosiaali- ja terveysministeriön järjestämässä nuorten terveystapatutkimuksessa on seurattu suomalaisten nuorten terveyttä sekä terveystottumuksia vuodesta 1977 alkaen. Tuorein terveystapatutkimus on tehty vuonna 2011 keväällä, joten tulokset ovat vertailukelpoisia omaan opinnäytetyöhöni.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys sisältää tietoa nuorten parissa tehtävästä ehkäisevästä päihdetyöstä. Teoreettinen viitekehys sisältää tietoa myös tupakasta, nuuskasta, alkoholista ja kannabiksesta sekä siitä, miten niiden käyttö vaikuttaa nuoreen. Tarkastelen nuorten päihteidenkäyttöä myös lakien, kuten tupakkalain kautta. Koska opinnäytetyön aiheessani tärkeässä roolissa on ehkäisevä päihdetyö, tuon teoreettisessa viitekehyksessä esille myös nuorten päihteiden käytön riskitekijöitä ja suojaavia tekijöitä.

3.1 Ehkäisevä päihdetyö nuorten parissa

Ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jolla ehkäistään ja vähennetään päihteiden käyttöä vaikuttamalla muun muassa päihteiden saatavuuteen sekä päihteitä koskeviin tietoihin ja asenteisiin. Ehkäisevällä päihdetyöllä on oltava selkeät kohteet ja tavoitteet, joista ehdottomasti tärkein on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Työntekijän on myös tärkeää tietää yksittäisen menetelmän tai työskentelytavan ns. ”vaikuttava aine” sekä tiedostaa ja ottaa huomioon nuorten tämänhetkinen arkielämä. (Kylmäkoski, Pylkkänen & Viitanen 2010, 29; Kylmänen 2005, 9-10; Huoponen, Peltonen, Mustalampi & Koskinen-Ollonqvist 2001, 8-10.)

Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan kolmella tasolla. Näitä ovat primaari-, sekundaari- ja tertiääritasot, joilla jokaisella on omat tavoitteensa. Primaaritason ehkäisyntavoitteena on tehdä interventio (lyhytneuvonta) ennen terveys- tai muun ongelman syntymistä. Siitä esimerkkinä voidaan pitää koulujen ja kotien kasvatus-työtä sekä tiedon jakamista. Tärkeää on pyrkiä vahvistamaan hyviä terveystottumuksia, jotka toimivat suojaavana tekijänä päihdekäyttäytymisessä. Erityisesti tämä päihdetyön taso näkyy koulun terveystiedon oppitunneilla, oppilashuollon

ennaltaehkäisevässä työssä ja muussa yhteistyössä. (Huoponen ym. 2001, 8-10; Kylmänen 2005, 9-13.)

Sekundaaritason ehkäisevä päihdetyö on käytännössä riskiryhmäehkäisyä, jonka tavoitteena on varhainen puuttuminen esimerkiksi huumausainekokeiluun. Se voi kohdistua yksilöön tai johonkin tiettyyn ryhmään. Tertiäriehkäisyyn, eli korjaavan ehkäisyyn kohderyhmänä ovat päihteiden ongelmakäyttäjät, jolloin pyritään muun muassa ehkäisemään päihdeongelman uusiutumista tai käytöstä johtuvan sairauden etenemistä. Nämä toiminnot ovat usein hoitoa ja kuntoutusta, joihin sisältyy fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kuntoutusta. Ehkäisevän päihdetyöntekijän tulee tuntea päihderiippuvuuteen ja toipumiseen liittyvät seikat. (Huoponen ym. 2001, 8-10; Kylmänen 2005, 9-13.)

Ehkäisevän päihdetyön tehtäviä ovat päihdeopetuksen tarjonta ja päihteiden haittoihin kohdistuvan kontrollin lisääminen. Tähän tarvitaan moniammatillista verkostoa. Muita tehtäviä ovat päihteiden tarjonnan tai käytön rajoittaminen erilaisissa tapahtumissa, alaikäisten päihteiden saatavuuden estäminen, julkisen alkoholin käytön kontrollointi, rattijuoppouden kontrollointi sekä vastuun painottaminen yksilö- ja paikallistasolle. Sen sijaan kaikki mielekäs tekeminen on ehkäisevää päihdetyötä. Aikuisen tulee osata keskustella nuoren kanssa avoimesti päihteistä sekä niiden käytöstä. Asioiden kiertely, kieltäminen tai liiallinen päihteiden vaikutuksista puhuminen saattavat jopa yllyttää nuorta kokeiluun, eli aiheuttaa aivan päinvastaisen tilanteen. (Huoponen ym. 2001, 8-10; Kylmänen 2005, 9-13.)

3.2 EHKÄPÄ -ryhmä

Tämän päihdekartoituksen tilasi Kalajoen kaupungin EHKÄPÄ -työryhmä. Ehkäisevän päihdetyön ryhmä on moniammatillinen työryhmä, joka on perustettu Kalajoella 1999. Työryhmään kuuluvat perusturvakeskuksen edustaja (yleensä psykiatrinen sairaanhoitaja), terveydenhoitajat, kaupungin- ja seurakunnan nuorisotyö,

poliisi, sosiaalitoimi sekä koulut. Työryhmä perustettiin laatimaan koko kaupunkia koskeva lasten ja nuorten päihteidenkäyttöä ennaltaehkäisevä ohjelma. EHKÄPÄ - työryhmän keskeisiä tavoitteita ovat:

1. Ehkäisevän päihdetyön lisääminen ja kehittäminen sekä varhaisen puuttumisen tehostaminen.
2. Hoitoonohjauksen tehostamisen tukeminen lisäämällä yhteistyötä sekä tiedottamista yli sektorirajojen.
3. Panostaminen kasvattajien koulutukseen varhaisen puuttumisen, liisääntyvän sekakäytön ja huumeongelmien osalta.
4. Päihdekyselyn toteuttaminen kolmen vuoden välein.
5. Säännöllinen tiedottaminen nuorten hyvinvoinnista niin kuntalaisille, kuin päättävälle tahoille. (Murtoniemi, A. Saarela, M. Vähöjoja, T. EHKÄPÄ-työryhmä 2003.)

3.3 Suomen lainsäädäntö alkoholin, tupakan, nuuskan ja kannabiksen suhteen

Suomen lain mukaan alkoholin välittäminen ja myynti alle 18-vuotiaalle on kielletty. Myöskään tupakkatuotteita (mukaan lukien nuuska) ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle. Tupakkalaissa säädetty välittämisen ja myynnin kieltö alle 18-vuotiaalle koskee myös yksityishenkilöitä, ei pelkästään kauppoja. Vuonna 2010 lokakuun alussa tupakkalakia tiukennettiin, ja alle 18-vuotiaiden tupakan hallussapidosta tuli laitonta, mutta ei rangaistavaa. Samalla tupakointikieltoa laajennettiin koskemaan lasten ja nuorten ympäristöä. Tällä hetkellä tupakointi on kielletty kaikissa julkisissa sisätiloissa, sekä muun muassa oppilaitosten piha-alueella. Tupakan mainonta ja markkinointi on myös laissa kielletty. Myös nuuskaa pidetään tupakkatuotteena, ja niinpä tupakkalaki sisältää lakipykälää myös nuuskan suhteen. Vuonna 1995 tupakkalakia uudistettiin niin, että nuuskan myynti kiellettiin Suomessa. Tämä uudistus oli EU-direktiivin mukainen. Vuoden 2000 tupakkalain uudistuksen myötä kiellettiin myös nuuskan maahantuonti, myynti ja luovutus elinkeinotoiminnassa. Toisin sanoen nuuskaa saa nykyään tuoda maahan vain omaan käyttötarkoitukseen. (Alkoholilaki 8.12.1994/1143; Tupakkalaki 13.8.1976/693; Suomen ASH ry, 2011.)

Huumausaineiden käyttö, välittäminen ja myynti ovat lain vastaisia iästä riippumatta. Myös kannabistuotteet luokitellaan huumausaineeksi, eli niiden käyttö ja esimerkiksi kotikasvatus huumekäyttöön ovat lain mukaan kiellettyjä. (Huumausainelaki 30.5.2008/373.)

3.4 Päihteiden vaikutus nuoreen

Päihteiden käyttö alkaa usein varhaisnuoruudessa, noin 12–13 vuoden iässä. Ensimmäiset päihdekokeilut tapahtuvat yleensä tupakalla ja alkoholilla. Mitä myöhäisempään ajankohtaan kaikkien päihteiden kokeilu ja käyttö nuoruudessa sijoittuu, sitä vähäisempiä ovat haitat ja seuraamukset myöhemmällä iällä. Esimerkiksi mitä nuorempana ihminen aloittaa alkoholinkäytön, sitä todennäköisemmin hän käyttää aikuisiässä alkoholia usein ja paljon. Myös riski huumeiden käyttöön on moninkertainen niillä, jotka käyttävät tupakkaa tai alkoholia.

Kylmäsen mukaan päihteidenkäyttö voidaan jaotella esimerkiksi seuraavalla tavalla:

1. Raittius
2. Kokeilukäyttö
3. Satunnainen käyttö
4. Varhainen huolestuttava tai haitallinen käyttö
5. Haitallinen käyttö (toistuvaa ja säännöllistä)
6. Päihderiippuvuus.

(Kylmänen 2005, 23.)

Päihderiippuvuutta ovat psyykinen, sosiaalinen ja fyysinen riippuvuus. Psyykinen riippuvuus näkyy siten, ettei nuori koe pärjäävänsä ilman päihdettä. Sosiaalinen riippuvuus voi liittyä päihteiden käyttötilanteisiin; esimerkiksi nuori saattaa polttaa tupakkaa, koska kaveritkin polttavat. Fyysisessä riippuvuudessa elimistö reagoi päihteen puuttumiseen vieroitusoirein, joita voivat olla muun muassa pa-

hoinvointi ja vapina. Riippuvuuden lisäksi päihteidenkäyttö saattaa aiheuttaa monia päihdekohtaisia fyysisiä haittoja ja sairauksia, kuten syöpää. Suonensisäisten huumeiden käyttöön liittyy myös omat riskinsä, esimerkiksi suurentunut riski sairastua AIDSiin. (Aalto-Setälä, Marttunen & Pelkonen 2003.)

3.4.1 Tupakan terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuoreen

Tupakoinnin terveyteen vaikuttavat ominaisuudet ovat hyvin monimuotoisia. Tupakan sisältämä nikotiini aiheuttaa voimakasta riippuvuutta ja ylläpitää sitä. Nuorten aivot eivät ole vielä täysin kehittyneet, mikä tarkoittaa sitä, että riippuvuus syntyy paljon herkemmin. Tupakointi ärsyttää hengitysteitä, mikä pitkällä aikavälillä näkyy esimerkiksi keuhkohtaumatautina. Nuorena aloitettu tupakointi vaikuttaa pituuskasvuun sekä lyhentää elinikää noin 20 vuoden verran. (Nieminen 1999, 62; Hara, Ollila & Simonen 2010, 13; Tupakkaverkko 2011.)

Tupakointi aiheuttaa monia terveydellisiä haittoja, mutta myös sosiaalisia ongelmia. Tupakointi altistaa nuoret haitalliselle ryhmäpaineelle, sillä jos nuoren vertaisryhmä polttaa tupakkaa, tulee nuorellekin sosiaalinen paine aloittaa tupakointi ulkopuolelle jäämisen pelossa. Tupakointi alentaa tunnetusti myös kynnystä kokeilla (poltettavia) huumeita. Koska tupakka on riippuvuutta aiheuttava aine, on lasten ja nuorten kokeilussa suhteeton riski loppuiän kestävästä tupakoinnista. Varhaislapsuuden kielteinen suhtautuminen tupakointiin muuttuu nopeasti jopa kertakokeilulla riippuvuudeksi, josta ei ole helppoa päästä irti. (Nieminen 1999, 31.)

Tupakoinnin lopettaminen on vaikeaa muun muassa siksi, että tupakoija on oppinut käyttämään tupakkaa tietyissä tilanteissa, esimerkiksi tunnetilojen kontrolloimiseen. Tietyistä tilanteista selviytymiseen otetaan avuksi tupakka. Lopettaessaan tupakoitsija joutuu opettelemaan uusia korvaavia tapoja, joilla voi esimerkiksi lievittää jännitystä tai rauhoittaa mieltä. Tilannetta ei myöskään helpota fyysiset vieroitusoireet, joita tupakoinnin lopettaminen hyvin usein aiheuttaa. Näitä ovat esi-

merkiksi päänsärky, hermostuneisuus, keskittymisvaikeudet ja unihäiriöt. (Nieminen 1999; Tupakkaverkko 2006.)

Valitettavasti tupakkateollisuus taivuttelee tupakoimaan yhä uusia sukupolvia. Tämä onnistuu parhaiten saamalla nuoret tupakkakoukkuun. Nuoriin on helppo vaikuttaa tupakointiin liittyvien mielikuvien avulla esimerkiksi median kautta. Tupakkateollisuus tarjoaa nuorille tupakkaan liittyviä mielikuvia muun muassa heidän aikuistumisensa ja itsenäistymisensä välineenä. Erinomaista markkinointia ovat elokuvat, jotka tavoittavat suuren joukon nuoria. Hyvin usein elokuvien päähenkilö, esimerkiksi toimintaelokuvan sankari, polttaa tupakkaa ja toimii siten roolimallina nuorille. Samaten tupakkateollisuus sponsoroii eri tapahtumia, joiden avulla he saavat suurta näkyvyyttä. (Nieminen 1999, 38.)

3.4.2 Nuuskan terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuoreen

Nuuskan terveyshaitat ovat enimmäkseen paikallisia suussa nähtäviä limakalvovaurioita, ienmuutoksia ja hampaiden värjäytymisiä. Nuuska aiheuttaa myös suusyöpää, jonka eloonjäämisennuste ei ole parantunut viimeisen 40 vuoden aikana. Nuuska sisältää nikotiinia, joka aiheuttaa samanlaista nikotiiniriippuvuutta kuin tupakkakin. Nikotiini aiheuttaa muun muassa verenkiertoelinten sairauksia. Nuuskan myynti on laissa kiellettyä ja sitä perustellaan erityisesti sillä, että nuuska on nuorille portti nikotiiniriippuvuuteen, tupakointiin ja jopa huumekekeiluihin. Valitettavasti nuuskan tavallinen käyttäjä on 14–25 -vuotias nuori mies. (Merne & Syrjänen 2000, 2.)

Nuuskan suosiota lisäävät mielikuvat siitä, että nuuskan käyttö on urheilullista ja miehekästä. Samalla se mielletään virheellisesti vaarattommaksi kuin tupakan polttaminen. Urheilevat nuoret tuntevat kuitenkin harvoin nuuskan haittavaikutuksia. Nuuskan käyttö nimittäin heikentää fyysistä suorituskykyä, koska hapen ja ravintoaineiden pääsy kudoksiin heikkenee. Samalla nuuskaajan lihaskestävyys ja

lihasvoimat vähenevät sekä lihasmassa pienenee. Nuuskaaminen myös kaksinkertaistaa vammautumisariskia. (Merne & Syrjänen 2000.)

3.4.3 Alkoholin terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuoreen

Alkoholi on aivojen toimintaa lamauttava aine. Se heikentää suorituskykyä ja lisää erilaisten onnettomuuksien riskiä, joten jokainen juomiskerta on riski nuorelle. Alkoholi aiheuttaa joissakin ihmisissä aggressiivisuutta, mikä näkyy väkivaltaisena käytöksenä itseään tai muita kohtaan. Yleensä myös seksuaalinen hyväksikäyttö, sukupuolitautilien tartunnat ja ei-toivotut raskaudet liittyvät humalatiltaan. Runsas alkoholin käyttö voi päättyä sammumiseen, mikä on oma riskinsä erityisesti talvipakkasilla. Tajuttomana nuori saattaa ruveta oksentamaan, ja se voi pahimmillaan aiheuttaa tukehtumisen joutuessaan hengitysteihin. (Österberg 2009; Nuortennetti 2011.)

Nuoret painavat yleensä vähemmän kuin aikuiset. Sen takia tietty alkoholimäärä nostaa nuoren veren alkoholin huomattavasti korkeammaksi verrattuna aikuiseen. Tästä saattaa siis seurata nuorelle hengenvaarallinen alkoholimyrkytys, jos hän aikuisista mallia ottaen juo kerralla liian paljon alkoholia. Nuoren alkoholin käyttö saattaa myös aiheuttaa muutamassa kuukaudessa samat maksa- ja aivovauriot kuin aikuisen 1-3 vuoden alkoholin käyttö. Sen lisäksi alkoholi nostaa veren sokeripitoisuutta humalatilanteessa. Kun humalatila muuttuu krapulaksi, alkaa myös veren sokeripitoisuus laskea, ja se saattaa laskea alle normaalin tason. Tällöin erityisesti nuorilla on vaarana se, että verensokeri laskee vaarallisen alas, josta seurauksena voi hoitamattomana olla jopa aivovaurio tai kuolema. (Nieminen 1982; Nuortennetti 2011; Österberg 2009, 4.)

Alkoholi on riippuvuutta aiheuttava päihde, johon nuoret jäävät aikuisia helpommin koukkuun. Tämä johtuu siitä, että nuorten aivot eivät ole vielä täysin kehittyneet. Nuorten tulevaisuus ja elämä on suurilta osin vielä edessäpäin, ja alkoholin jatkuva kulutus saattaa johtaa vakaviin sosiaalisiin ja taloudellisiin ongelmiin. Se voi

myös vahingoittaa nuoren mahdollisuuksia toteuttaa elämänuraa koskevia unelmiin, esimerkiksi heikentämällä terveyttä ja siitä johtuen työkykyä. (Nuortennetti 2011; Österberg 2009.)

3.4.4 Kannabiksen terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset nuoreen

Kannabiksen vaaroista puhuessa tulee erityisesti muistaa kannabiksen vaarallinen vaikutus porttina muihin huumeisiin, eli kannabiksen käyttö madaltaa kynnystä kokeilla myös muita huumeita. Tämän lisäksi kannabis on erityisen vaarallinen nuorille, joiden aivot vielä kehittyvät. Kannabiksen huumaava aine THC kiinnittyy aivosolun pinnalle ja siitä aiheutuu haittaa aivojen normaaliin toimintaan. Nuorten kohdalla kannabiksen käyttö haittaa myös henkistä kehitystä sekä aikuistumisprosessia. Kannabiksen käyttö lisää myös mielenterveysongelmien riskiä, aiheuttaa ärsytystä hengitysteissä, lisää syöpäriskiä ja aiheuttaa elimistön hormonihäiriöitä. (Irti Huumeista ry 2010; Päihdelinkki 2011.)

Kannabis on erittäin petollinen siitä syystä, että lyhyellä aikavälillä se aiheuttaa käyttäjässä mielihyvää. Se saattaa rentouttaa ja muuttaa käyttäjän ulospäin suuntautuneeksi. Kerran kannabista kokeillut hakee siitä helposti myös uudelleen ja uudelleen samoja tunteita. Huomaamatta kannabikseen jää riippuvaiseksi, ja pitkällä aikavälillä se aiheuttaa monenlaista haittaa. Käyttökertojen välillä käyttäjä muuttuu passiiviseksi ja negatiiviseksi sekä väkivaltaiseksi. Lähimuisti ja keskittymiskyky heikkenevät, ja käyttäjälle saattaa tulla äkillisiä sekavuustiloja. Kannabiksen pitkäaikainen käyttö lisää myös aistiharhoja ja ahdistuneisuutta. (Irti Huumeista ry; Päihdelinkki.)

3.6 Nuorten päihdeongelmien riskitekijät ja suojaavat tekijät

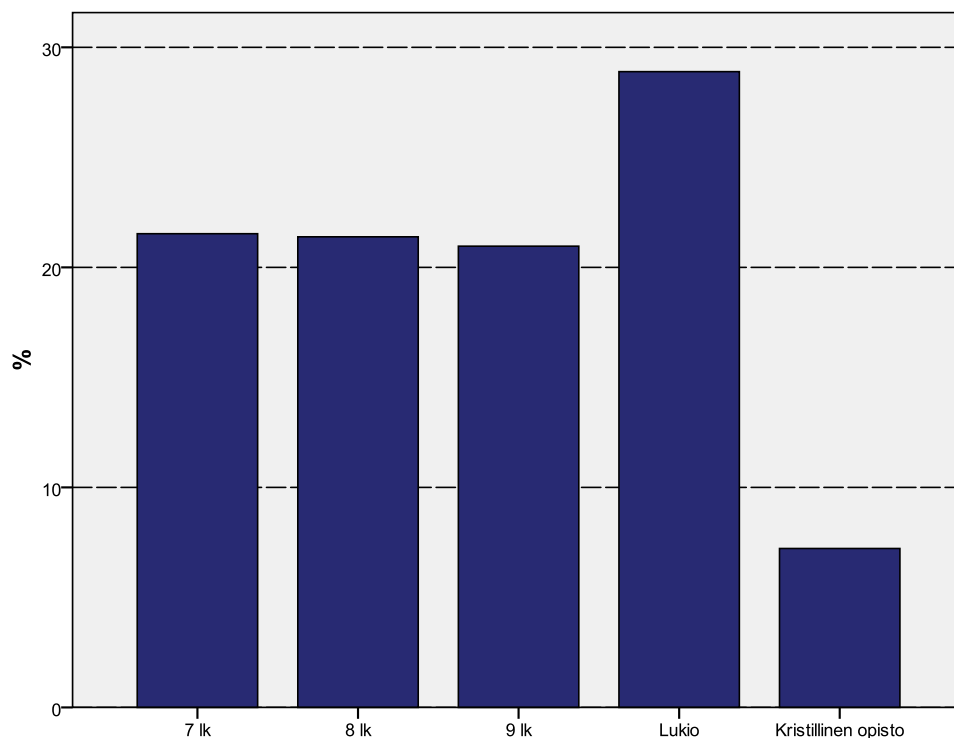
Päihteiden käytöltä suojaavina tekijöinä pidetään erityisen tärkeänä perheen vaikutusta ja merkitystä nuorelle. Tärkeää on nuoren riittävän läheinen suhde vanhempiin sekä sisaruksiin ja toimiva keskusteluyhteys heidän kanssaan. Kotona olisi hyvä olla selkeät käyttäytymissäännöt esimerkiksi koululäksyjien tekemisen ja nukkumaanmenon suhteen. Sen lisäksi vanhempien tulisi olla tietoisia nuoren vapaa-ajan menoista ja tutustua nuoren kaveripiiriin. Päihteiden väärinkäytön riskiä pienentää myös nuoren, hänen sisarustensa ja vanhempien ei-ihannoiva suhtautuminen niiden käyttöön. Nuoren hyvä koulumenestys ja positiivinen asenne koulunkäyntiin ovat myös suojaavia tekijöitä, koska ne sitovat nuoren vahvemmin kouluyhteisöön. (Aalto-Setälä, Marttunen & Pelkonen 2003; Kylmänen 2005, 15; Van der Stel 1999, 19-20.)

Nuoren päihdekäyttämiseen vaikuttavat suuresti myös kavereiden ja vertaisryhmän normit sekä heidän asenteensa päihteisiin. Kavereiden erityisen myönteinen ja ihannoiva suhtautuminen päihteiden käyttöön lisäävät nuoren päihteiden väärinkäytön riskiä. Tätä riskiä voi lisätä myös kaveripiirissä ilmenevä ongelmakäyttäytyminen tai esimerkiksi rikollisuus. Nuorelle on tärkeää kuulua joukkoon, jolloin esimerkiksi kavereiden tarjoamasta alkoholista tai tupakasta voi olla vaikea kieltäytyä. Tällöin puhutaan ns. sosiaalisesta paineesta. (Aalto-Setälä ym. 2003; Kylmänen 2005, 15; Van der Stel 1999, 19-20.)

Nuoren päihdekäyttämiseen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset tekijät. Taloudellinen lama näkyy nopeasti perheiden hyvinvoinnissa ja samalla myös nuoren päihdekäyttämisenä. Riskitekijöitä ovat myös alkoholin, tupakan ja huumausaineiden saatavuus, alhainen hinta sekä niiden käyttöä suosivat yleiset asenteet. Näitä asenteita muokkaavat koko aikuisväestö, sillä he toimivat esikuvina sekä malleina lapsille ja nuorille. Lisäksi yhteiskunnassa tällä hetkellä vallitseva päihdemyönteinen kulttuuri sekä päihteitä ihannoiva mainonta voivat vaikuttaa nuoren asenteisiin. (Aalto-Setälä ym. 2003; Kylmänen 2005; Van der Stel 1999, 19-20.)

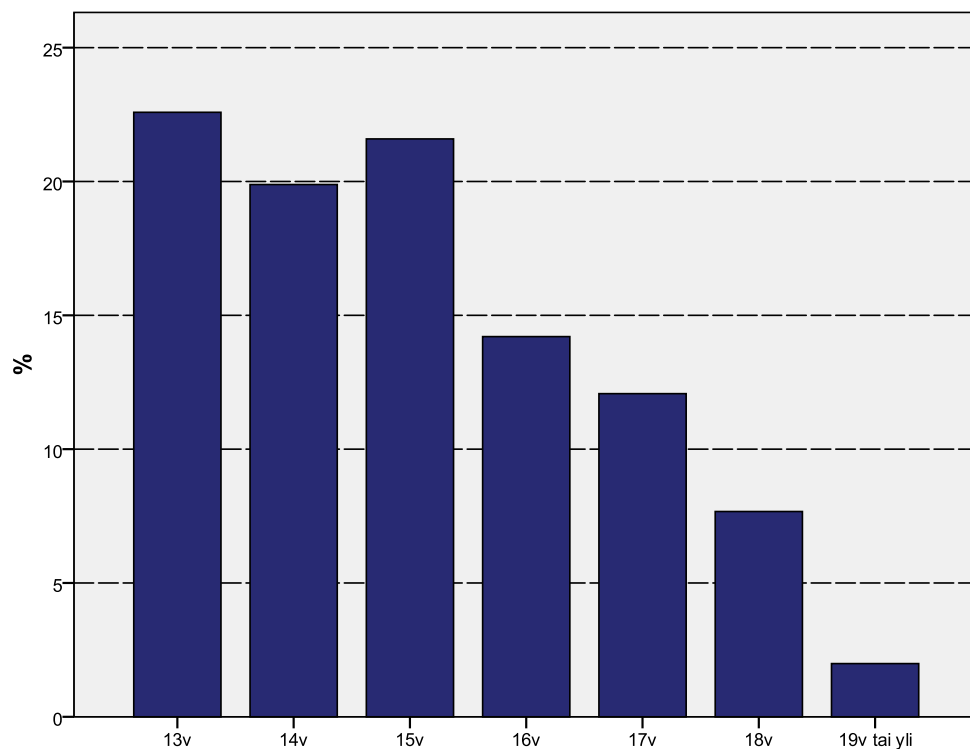
4 TUTKIMUSTULOKSET

Päihdekyselyyn vastasivat Raumankarin ja Merenojan koulujen yläluokat, sekä Kalajoen lukion ja Kristillinen opiston opiskelijat. Kalajoen ammattiopisto Artema ei osallistunut kyselyyn tänä vuonna aikatauluongelmien takia. Sen sijaan Raumankari tuli uutena kouluna mukaan päihdekyselyyn, johtuen Kalajoen ja Himangan kuntaliitoksesta. Kyselylomakkeita jaettiin kouluille 799kpl ja kyselyyn vastasi 706 nuorta. Osa nuorista oli poissa koulusta (muun muassa sairaana) kyselypäivänä, joten he eivät päässeet vastaamaan kyselyyn. Kyselyn vastausprosenttimäärä on 88,4 %. Kysely toteutettiin kouluilla 24.11.2010, keskellä koulupäivää oppitunnin tai luokanvalvojan tunnin alussa, opettajan valvonnassa.

KUVIO 1. Vastaajien jakautuminen luokka-asteittain

Vastaajista 57,5% oli tyttöjä ja 42,4% poikia. Sukupuoltaan ei kertonut 0,1% vastaajista. Yhtään ainutta vastauslomaketta ei tarvinnut hylätä ristiriitaisten tietojen vuoksi ja siihen todennäköisesti vaikutti vastaustilanne, sillä kyselyihin vastattiin opettajan valvonnassa. Sen lisäksi saatekirjeessä korostettiin rehellistä vastaamista ja sitä, että lomakkeet käsitellään luottamuksellisesti. Suurin vastaajien ikäryhmä oli 13-vuotiaat (KUVIO 1), ja tämä selittyy osittain sillä, että kaikki kahdeksaluokkalaiset eivät vielä olleet täyttäneet 14 vuotta ja taas toisaalta osa seitsemäsluokkalaisista oli vielä 12-vuotiaita, mutta heidät ohjeistettiin laittamaan iäksi 13 vuotta. Koska mukana oli kaksi yläastetta (Merenojan koulu ja Raumankarin koulu), on huomattavan suuri osa vastaajista 13–15 -vuotiaita.

KUVIO 2. Vastaajien jakautuminen iän perusteella

Tuloksia tarkastellessa tulee ottaa huomioon myös täysi-ikäiset vastaajat (18 - vuotiaat sekä 19 -vuotiaat ja yli), joita on yhteensä 9,6 % (KUVIO 1). He saavat ostaa vapaasti tupakkatuotteita sekä alkoholia kaupasta.

4.1 Tupakointi

Satunnaistupakoitsijoiden määrä on lisääntynyt Kalajoella verrattuna vuoteen 2004, mutta samalla säännöllisesti tupakoivien määrä on vähentynyt. Vuonna 2004 satunnaisesti tupakoivia koko vastaajamäärästä oli 17,4 % ja vuonna 2010 heitä oli yhteensä 134 (19,1 %). Päivittäinen tupakointi on vähentynyt nuorten keskuudessa myös valtakunnallisen nuorten terveystapatutkimuksen mukaan. Nuorten keskuudessa tapahtuvan tupakoinnin vähentämiseen toivotaan vaikutusta myös tupakkalain muutoksilla, sillä tarkoituksena on rajoittaa heidän kasvuympäristössään tapahtuvaa tupakointia. Samalla tupakkatuotteiden saatavuutta sekä esilläpitoa halutaan rajoittaa uuden tupakkalain nojalla. Toisaalta uusi tupakkalaki ei edelleenkään anna kenellekään oikeutta takavarikoida nuorelta tupakkatuotteita. (Nuorten terveystapatutkimus 2011; Suomen ASH ry 2011; Tupakkalaki 13.8.1976/693.)

TAULUKKO 1. Vastausten jakautuminen kysymykseen: Poltatko tupakkaa?

	7 lk	8 lk	9 lk	Lukio	Kristillinen opisto	Yhteensä
En	83,6%	71,5%	68,7%	72,4%	44,0%	71,8%
Joskus	11,2%	21,9%	21,8%	21,7%	16,0%	19,1%
Säännöllisesti	5,3%	6,6%	9,5%	5,9%	40,0%	9,1%

Useimmiten tupakkaa hankitaan kavereiden tai ns. ”tuntemattoman” kautta. Säännöllisesti tupakoitsevia oli vuonna 2004 vastaajista 17,43 %, mutta vuonna 2010 heitä oli enää 9,1 %. Eniten säännöllisesti tupakoivia on Kristillisellä opistolla, joka nostaa säännöllisesti tupakoivien keskiarvoa tutkimuksessa. Täytyy kuitenkin huomioida, että Kristillisellä opistolla vastaajia oli yhteensä vain 50, joista 20 (frekvenssi) kertoi tupakoivansa säännöllisesti. Kristillisellä opistolla alle puolet vastaajista on täysin savuttomia. Tupakoimattomien määrä verrattuna vuoteen 2004 on kuitenkin Kalajoen alueella lisääntynyt.

4.2 Nuuskan käyttö

Nuuskan, eli ”biitin” käyttö on lisääntynyt Kalajoella jokaisessa ikäryhmässä. Suurin osa nuuskankäyttäjistä on poikia (TAULUKKO 3). Esimerkiksi vuoden 2007 tutkimuksessa ei noussut esille yhtään seitsemäsluokkalaista nuuskaajaa, kun vuonna 2010 ”seiskoista” satunnaisesti nuuskaavia oli 3,30 % ja säännöllisesti nuuskaavia 2,00 % (TAULUKKO 2). Kahdeksasluokkalaisista nuuskankäyttäjiä vuonna 2010 oli n. 7 % enemmän kuin vuonna 2007. Yhdeksännellä luokalla säännöllisiä nuuskaajia ei ollut vuoden 2007 tutkimuksen mukaan ollenkaan, mutta vuonna 2010 heitä oli 4,10 %.

TAULUKKO 2. Vastausten jakautuminen kysymykseen: Käytätkö nuuskaa?

	7 lk	8 lk	9 lk	Lukio	Kristillinen opisto	Yhteensä
En	94,7%	91,9%	90,5%	96,1%	94,1%	93,6%
Joskus	3,3%	7,4%	5,4%	2,5%	5,9%	4,6%
Säännöllisesti	2,0%	,7%	4,1%	1,5%	,0%	1,8%

Vuoden 2004 tutkimuksessa 2,40 % vastasi käyttävänsä nuuskaa joskus. Nyt vastaajista 4,50 % vastasi käyttävänsä nuuskaa joskus ja 1,80 % säännöllisesti. Nuuskan käyttö on lisääntynyt salakavalasti. Yleensä nuuskaa liikkuu jääkiekko-harrastajien piirissä, mutta vaikuttaa siltä, että se on alkanut levitä myös muiden nuorten käyttöön. Nuuskan helppo ja huomaamaton käyttö houkuttelee nuoria. Nuuskankäyttö ei näy ulospäin, toisin kuin tupakointi, joka haisee ja nuori saateetaan saada kiinni tupakka kädessä. Itse tupakointihan on kielletty esim. nuorisotalojen alueella sekä koulualueella ja kiinnijäämisestä rangaistaan mm. jälki-istunnolla tai puhuttelulla. Nuuskankäyttö on paljon huomaamattomampaa, mikä tekee siitä suosittua.

TAULUKKO 3. Nuuskankäyttö poikien ja tyttöjen välillä

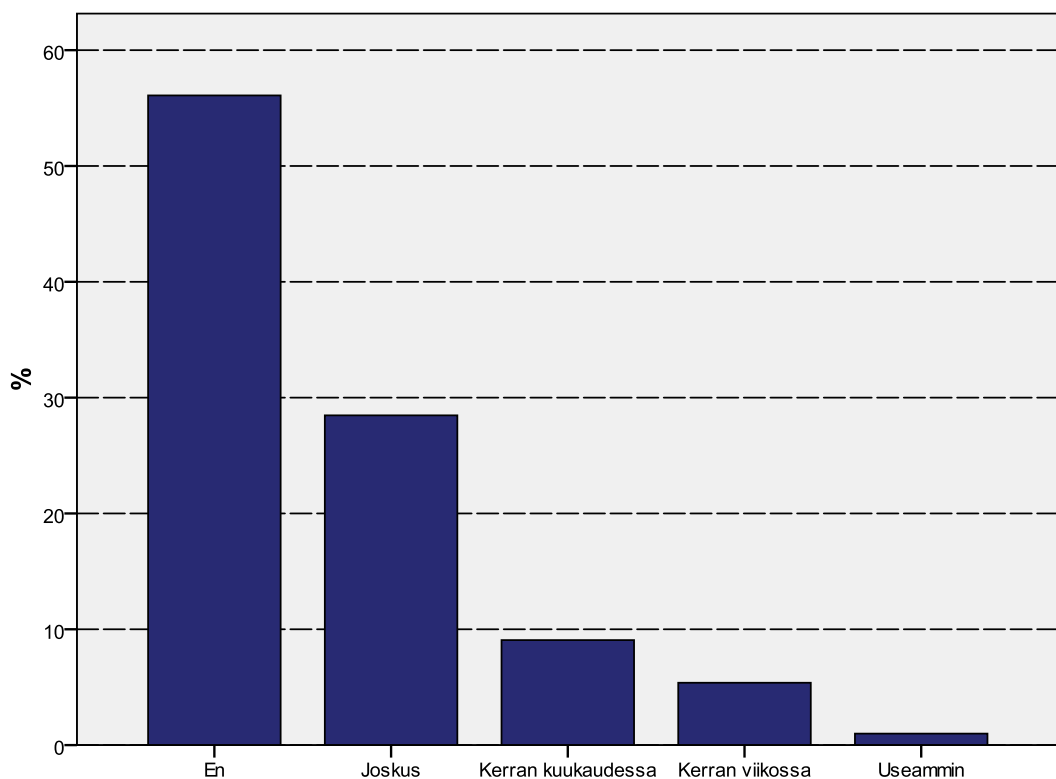
	Tyttö	Poika	Yhteensä
En	98,3%	87,2%	93,6%
Joskus	1,2%	9,1%	4,6%
Säännöllisesti	,5%	3,7%	1,9%

Myös valtakunnallisella tasolla nuuskankäyttö on lisääntynyt nuorten keskuudessa vuoden 2005 jälkeen. Nuuskaus taitaa ollakin tämän hetken trendi-ilmiö. Nuorten terveystapatutkimuksessa 16-vuotiaista pojista nuuskasi 12 %. Tutkimuksen mukaan nuuskaa hankittiin yleisimmin kavereilta (78 %), mutta myös naapurimaihin suuntautuvilta matkoilta ja laivoilta. (Nuorten terveystapatutkimus 2011.)

4.3 Alkoholin käyttö

Nuorten alkoholin käyttö on tasaisesti laskenut vuodesta 2004 ja sama laskusuunta on nähtävillä edelleen. Vuonna 2007 kysymykseen ”Käytätkö alkoholia?”

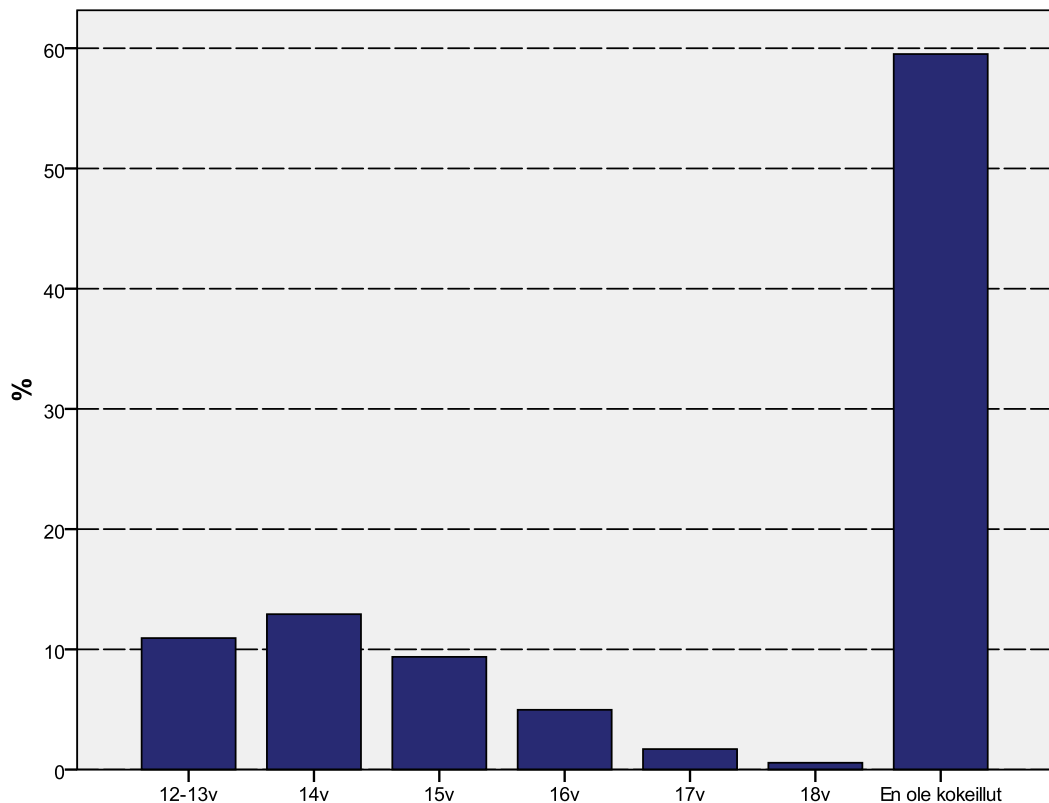
vastasi kieltävästi 48,3 % vastaajista, ja nyt kieltävästi vastanneita oli jo 56,1 % (KUVIO 1), eli 396 nuorta (N=706). Sen sijaan alkoholia useammin (yli kerran viikossa) käyttävät ovat kyselyn mukaan pysyneet suurin piirtein samalla tasolla vuodesta 2004. Humalahakuinen kokeileminen ajoittuu vastausten perusteella 12–14 -vuotiaisiin, sillä 168 vastaajaa (23,8 %) valitsi joko vaihtoehdon 12-13v tai 14v. Humalahakuista juomista ei ollut koskaan kokeillut 59,2 % vastaajaa (418 nuorta).

KUVIO 3. Vastausten jakautuminen kysymykseen: Käytätkö alkoholia?

Kyselylomakkeessa kysyttiin myös humalahakuisen juomisen ensimmäistä kokeiluikästä (KUVIO 4). Tähänkin suurin osa vastaajista (59,2 %) vastasi, ettei ole koskaan kokeillut. Sen sijaan 77 nuorta (10,9 %) vastasi kokeilleensa alkoholia humaltumistarkoituksessa jo 12–13 -vuotiaana ja 91 (12,9 %) vastasi kokeilleensa 14

-vuotiaana. Vain 0,6 % vastaajista oli juonut alkoholia humalahakuisesti vasta 18 -vuotiaana, mutta toisaalta täysi-ikäisiä vastaajia oli vain 9,6 % (KUVIO 2).

KUVIO 4. Vastausten jakautuminen kysymykseen: Minkä ikäisenä kokeilit ensimmäisen kerran alkoholia humaltumistarkoitukseen?

Tutkimuksessa selvitettiin myös nuorten alkoholin hankintatapoja, sillä jostakin nuorten täytyy alkoholinsa hankkia. Hankintatapoja on monia (TAULUKKO 3), mutta vastauksista selvisi, että suurin osa nuorista hankkii alkoholinsa kavereiden kautta. Todennäköisesti nuorten kaveripiireihin kuuluu täysi-ikäisiä, jotka ostavat nuorten puolesta alkoholijuomat kaupasta. Ristiintaulukoinnista näkee sen, että yläasteikäiset eivät osta alkoholia itse, ja tästä voi kiittää kauppojen valvotun myynnin suhteen. Henkilöpapereita kysytään hyvin usein, jos asiakas näyttää nuorelta. Lukiolaisista 14,8 % ja Kristilliseltä opistolta 35,3 % vastasi ostavansa itse omat alkoholijuomansa, mutta tämä selittyy suurimmaksi osaksi sillä,

että molemmissa oppilaitoksessa opiskelee täysi-ikäisiä, jotka olivat mukana vastaamassa kyselylomakkeeseen.

TAULUKKO 4. Vastausten jakautuminen kysymykseen: Miten yleensä hankit alkoholi?

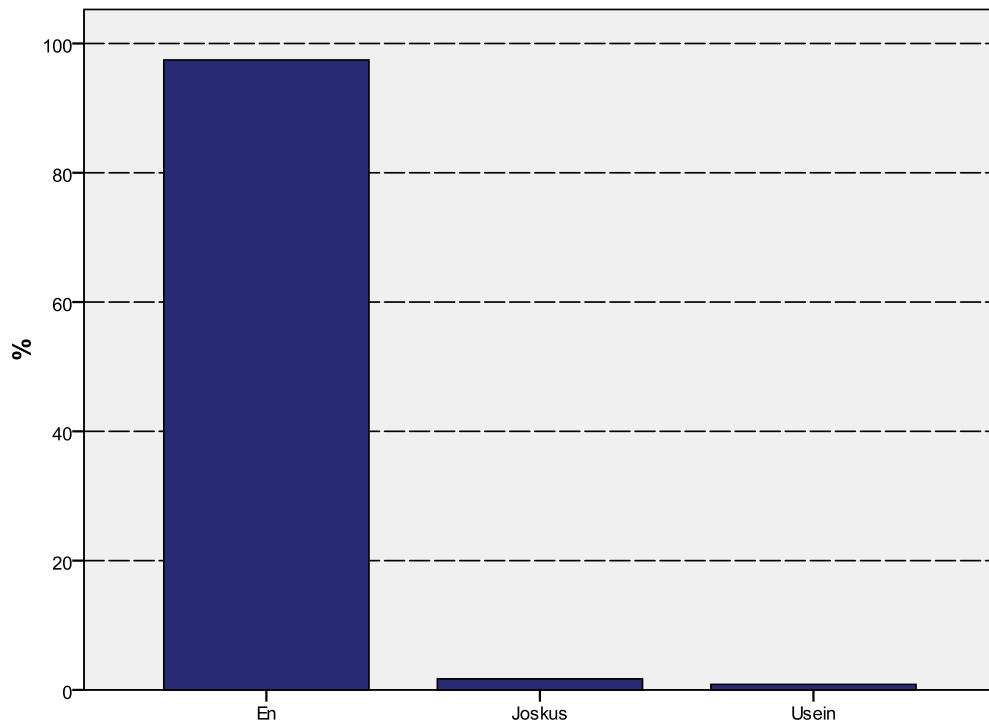
	7 lk	8 lk	9 lk	Lukio	Kristillinen	Yhteensä
					opisto	
Kavereiltani	6,6%	13,4%	14,3%	35,5%	25,5%	19,4%
"Tuntematon" hakee	2,6%	10,1%	11,6%	3,9%	3,9%	6,6%
Ostan itse	,0%	,0%	2,0%	14,8%	35,3%	7,3%
Kotoa vanhemmilta	4,6%	4,7%	4,8%	6,4%	,0%	4,9%
Valmistan itse	,7%	,0%	,7%	,0%	,0%	,3%
Joku muu hankkii sen minulle	1,3%	2,7%	4,1%	2,5%	3,9%	2,7%
En käytä alkoholia	84,1%	69,1%	59,9%	32,5%	19,6%	56,2%
Useita valintoja	,0%	,0%	2,7%	4,4%	11,8%	2,7%

Yhtenä huolestuttavana kohtana tutkimuksesta selvisi, että monet nuoret saavat alkoholia kotoa vanhemmiltaan. Jokaisesta yläasteen luokka-asteesta vajaa 5 % nuorista on vastannut saavansa alkoholia vanhemmiltaan. Nuoret joko ottavat alkoholia heiltä salaa, tai sitten vanhemmat ostavat nuorelle alkoholia. Ehkä vanhemmat ajattelevat, että ainakin he tietävät, mitä heidän lapsensa juo, kun he itse ostavat lapselleen alkoholijuomat. Vastaajista 19 nuorta (2,7 %) kertoi jonkun muun hankkivan alkoholijuomat ja yleensä kyseessä oli vastaajan oma täysi-ikäinen sisarus. Alkoholin valmistaminen itse on erittäin harvinaista nuorten parissa.

TAULUKKO 5. Vastausten jakautuminen kysymykseen: Jos käytät lääkkeitä alkoholin kanssa, mistä yleensä hankit ne?

	%
Kotoa	1,8
Kavereilta	,4
Kadulta ostamalla	,6
Apteekista	,1
En käytä lääkkeitä	96,7
Useita valintoja	,1
Yhteensä	99,9

Vaikka alkoholia käyttävien nuorten osuus on selkeästi laskusuuntainen (KUVIO 3), alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö on lisääntynyt Kalajoen alueella noin 2 % verrattuna vuoteen 2004. Tuolloin alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttöä oli Kalajoen alueen nuorista kokeillut vain 0,39 %. Nyt satunnaiskäyttäjiä ja säännöllisiä käyttäjiä oli 2,5 % verran. Suurin osa nuorista hankkii lääkkeet kotoaan, mutta myös kavereiltaan tai ”kadulta ostamalla”. Kadulta ostamisen voi tulkita niin, että nuori on ostanut lääkkeitä joltakin ”tuntemattomalta”.

KUVIO 5. Vastausten jakautuminen kysymykseen: Käytätkö lääkkeitä alkoholin kanssa?

Suurin osa vastaajista vastasi kysymykseen kielteisesti, mutta sekakäyttöä kuitenkin nuorten keskuudessa esiintyy. Eräs vastaajista kertoi myös yrittäneensä itsemurhaa lääkkeiden ja alkoholin sekakäytöllä.

4.4 Kannabistuotteiden käyttö

Huumeiden käyttö on todella alhaista. En käytä tai käyttäisi huumeita ikinä. Huumeiden käyttö on vastuutonta ja se tuhoaa ihmisen fyysisesti ja psyykkisesti. Kamalaa. Se saa mielen sekavaksi ja tekemään kamalia tekoja.

Vuoden 2004 tutkimuksen perusteella Kalajoella oli 4,81 % vastaajista kokeillut tai käyttänyt kannabistuotteita. Vuonna 2007 luku oli laskenut yli kolme prosenttiyks-

sikköä, sillä ainoastaan 1,66 % vastaajista kertoi kokeilleensa tai käyttäneensä kannabistuotteita. Nyt kannabistuotteiden kasvu on taas nousussa nuorten keskuudessa, sillä 22 vastaajaa (3,2 %) ilmoitti kokeilleensa tai käyttäneensä marihuanaa. Kuten tupakointi, myös kannabistuotteiden käyttö näyttäisi olevan tulosten perusteella yleisintä Kristillisellä opistolla. Tässäkin täytyy kuitenkin huomioida Kristillisen opiston vastaajamäärä, sillä vastaajia oli 50 ja heistä 8 (frekvenssi) kertoi kokeilleensa tai käyttäneensä kannabistuotteita. Toiseksi eniten kannabistuotteiden kokeilua tai käyttöä on harrastettu lukiossa. Mielenkiintoisin tilanne on kuitenkin yläasteella. Kahdeksaluokkalaisista kukaan ei ole kokeillut tai käyttänyt kannabistuotteita, mutta seitsemäsluokkalaisten ja yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa kannabista on muutama nuori kokeillut tai käyttänyt.

En oikein tiedä. Se on ehdottomasti väärin, enkä ikinä koskaan missään tapauksessa alkaisi käyttää mitään huumetta. En alkaisi (jos siis olisi mahdollisuus) käyttää myöskään tupakkaa tai/ja alkoholia, sillä niistä siirtyisi suoraan oravan pyörään ja huumeisiin.

TAULUKKO 6. Vastausten jakautuminen kysymykseen: Oletko kokeillut tai käyttänyt hasista tai marihuanaa?

	En	Kyllä
7 lk	98,6%	1,4%
8 lk	100,0%	,0%
9 lk	97,9%	2,1%
Lukio	95,5%	4,5%
Kristillinen opisto	84,3%	15,7%
Yhteensä	96,8%	3,2%

Kyselylomakkeen viimeinen kysymys oli avoin kysymys, jossa nuoret saivat kertoa omin sanoin suhtautumisestaan huumeisiin. Erityisesti kannabis puhutti nuoria, sekä puolesta että vastaan. Yleisesti huumeita kriminalisoivia ja kielteisiä vastauk-

sia tuli kuitenkin eniten. Kielteisissä vastauksissa kävi ilmi muun muassa se, että nuoret pitävät omaa terveyttään tärkeänä asiana ja haluavat pitää terveydestään huolta. Osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että jo alkoholi ja tupakkakin aiheuttavat aivan riittävästi ongelmia ihmisille. Huumeita pidettiin vaarallisina ja niiden laittomuus oli iskostunut nuorten mieliin.

Olen muita huumeita vastaan, paitsi kannabista ja hasista. Niiden riskejä yliarvioidaan ja oireita vääristellään. Myös riippuvuus on täyttä paskaa. Pystyn olla hyvin käyttämättä kannabista monta kuukautta. Monet tutkimukset osoittavat että kannabis on vaarattomampaa kuin tupakka ja alkoholi. Olen lukenut asiasta tosi paljon. Kannabis lailliseksi!

Avoimen kysymyksen vastauksista kävi ilmi myös se, että nuoret hakevat paljon tietoa päihteistä Internetistä. Huolestuttavaa on kuitenkin se, millaiset mediataidot nuorella on, eli miten kriittisesti nuori suhtautuu Internetistä saamaansa tietoon. Muutama vastaaja kertoi nimittäin lukeneensa kannabista käsitteleviä Internet-sivustoja, joissa kannabiksen haittoja minimoitiin ja verrattiin esimerkiksi tupakointiin ja alkoholiin. Periaatteena näissä kannabista ihannoivissa vastauksissa oli se, että tupakkaa ja alkoholia pidettiin paljon vaarallisempana kuin alkoholia, ja sillä perusteella kannabiksen käyttöä perusteltiin ja pidettiin jopa terveellisenä. Kannabiksen puolestapuhujat luonnehtivat kannabista myös muun muassa ”luonnontuotteeksi”, ”rentouttavaksi” ja jopa ”elämäntapaa parantavaksi” huumeeksi.

5 YHTEENVETO

Tutkimuksessani käsittelin Kalajoen alueen nuorten tupakointia, alkoholin käyttöä, alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttöä, nuuskaamista sekä kannabiksen käyttöä.

Tutkimuksen perusteella nuorten säännöllinen tupakointi on vähentynyt, ja tupakoimattomien nuorten määrä on lisääntynyt. Samalla kuitenkin epäsäännöllinen tupakointi on nuorten keskuudessa lisääntynyt. Samaa suuntaa on nähtävillä myös valtakunnallisessa nuorten terveystapakyselyssä, jossa on seurattu nuorten terveyttä sekä terveystottumuksia vuodesta 1977 lähtien. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksen mukaan tupakointikokeilut ovat vähentyneet kaikissa ikäryhmissä. Myös päivittäinen tupakointi on valtakunnallisesti vähentynyt. Tupakoinnin vähentymiseen vaikuttanee myös jatkuvasti tiukentuva tupakkalaki, joka rajoittaa tupakointia nuorten suosimilla alueilla. (Nuorten terveystapatutkimus 2011; Tupakkalaki 13.8.1976/693.)

Samaa laskusuuntaa voidaan nähdä myös nuorten alkoholin käytössä. Alkoholia säännöllisesti käyttävien nuorten määrä on vähentynyt vuodesta 2004. Myös kokeilukäyttäjien määrä on vähentynyt. Valtakunnallisesti viikoittainen ja kuukausittainen alkoholinkäyttö on vähentynyt 2000-luvulla 14–16 -vuotiaiden keskuudessa. Nuorten alkoholin kokeiluikäraja on pysynyt suurin piirtein samana vuosien varrella. Eniten humalahakuista juomista kokeillaan yläasteikäisenä. Enimmäkseen nuoret hankkivat alkoholinsa kavereiltaan, mutta myös omilta vanhemmiltaan tai täysi-ikäisiltä sisaruksiltaan. Vaikka yleisellä tasolla alkoholin ja tupakan käyttö on vähentynyt, niin siitä huolimatta alkoholi pitää edelleen pintansa nuorten yleisimpänä päihteenä yhdessä tupakan kanssa. (Nuorten terveystapatutkimus 2011.)

Alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö on lisääntynyt melko hitaasti nuorten keskuudessa. En vielä pitäisi huolestuttavana 2 % nousua, mutta toki siihenkin olisi hyvä reagoida. Erityisesti itsetuhoisiin tarkoituksiin olisi hyvä puuttua. Sen sijaan enemmän huolta Kalajoen alueella herättää lisääntyneen nuuskan käyttö. Nuus-

kan, eli ”biitin” käyttö on lisääntynyt Kalajoella jokaisessa ikäryhmässä. Suurin osa nuuskankäyttäjistä on poikia, mahdollisesti urheilua harrastavia nuoria. Todennäköisesti nuuskan käyttö lisääntyy Kalajoen alueella myös lähivuosina, ellei siihen osata reagoida oikein. Nuuska vaikuttaa olevan tämän hetken kenties jopa muoti-ilmiö, sillä myös valtakunnallisesti sen käyttö on kasvanut. Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan nuuskaa kokeilleiden osuudet ovat lisääntyneet vuoden 2005 jälkeen. Terveystapatutkimuksessa on myös saatu samankaltaisia tuloksia siitä, että nuuskan käyttö on yleisempää poikien keskuudessa. (Nuorten terveystapatutkimus 2011.)

Ns. lievät huumeet ovat mielestäni ihan okei, näihin lieviin luen mm. kannabiksen, jonka käyttö on mielestäni kriminalisoitu aivan turhaan. Ekstaasi, LSD, Subut, Piri yms. puolestaan saavat olla laittomia ihan vapaasti, sillä niistä koituu paljon enemmän harmia kuin satunnaisesta kannabiksen pössyttelystä.

Kannabiksen käyttö on lisääntynyt vuodesta 2007, mutta ei kuitenkaan ole noussut ihan samalle tasolle vuoden 2004 kanssa. Kannabis puhututtaa Kalajoen alueen nuoria ja nuoret ovat omasta mielestään tietoisia kannabiksen käytön vaikutuksista. Valtakunnallisesti sosiaalinen altistuminen huumeille on ollut vuosituhaten alkuvaiheessa laskusuuntainen, mutta vuoden 2005 jälkeen altistus on lisääntynyt. Kalajoella altistuminen tulee selvästikin viiveellä verrattuna valtakunnalliseen tasoon, mutta tällä hetkellä suunta on molemmilla sama. Nuoret myös käyttävät esimerkiksi Internetiä etsiessään tietoa päihteistä ja päihteiden käytön vaikutuksista. Ehkäisevä päihdetyö on siis tuonut tuloksia, mutta samalla uusia haasteita on ilmestynyt nuuskan ja kannabiksen muodossa. Samalla kuitenkin täytyy muistaa jatkaa ehkäisevää päihdetyötä myös nuorten tupakoinnin ja alkoholinkäytön vähentämiseksi. (Nuorten terveystapatutkimus 2011.)

Tutkimustulokset vastasivat mielestäni annettuja tavoitteita, ja tulosten perusteella voi päätellä, että ehkäisevällä päihdetyöllä on ollut vaikutusta Kalajoen alueen nuoriin ja sitä olisi hyvä myös jatkaa. Mielestäni tämän päihdekyselyn tekeminen olisi aiheellista myös jatkossa, mutta olisi hyvä pohtia lomakkeen päivittämistä, eli

esimerkiksi tarkentavien kysymysten lisäämistä sekä osan poisjättämistä. Mitään radikaaleja muutoksia ei nuorten päihteiden käytössä ole kuitenkaan tapahtunut vuosien 2004–2010 välillä ja pääosin tulokset olivat samansuuntaisia verrattuna vuosien 2004 ja 2007 tuloksiin. Tietty suunta nuorten päihteiden käytössä on kuitenkin tutkimuksen perusteella nähtävissä, eli alkoholin ja tupakoinnin vähentyminen ja samalla korvaavien päihteiden lisääntyminen (esim. nuuska).

6 POHDINTAA

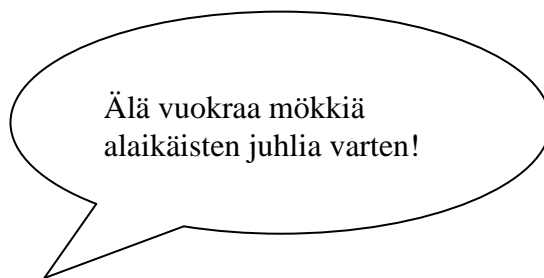
Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia Kalajoen alueen nuorten päihteidenkäyttöä ja heidän mielipiteitään päihteistä. Tutkimuksen aihe tuli Kalajoen ehkäisevän päihdetyön ryhmältä ja sama tutkimus on toteutettu myös vuosina 2001, 2004 ja 2007. Opinnäytetyössäni vertasin tuloksia vuosien 2004 ja 2007 tuloksiin. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, joka oli sama kuin aikaisempinakin vuosina. Tämä helpotti tulosten vertailua. Kyselylomake sisälsi kysymyksiä alkoholista, tupakasta, nuuskasta, alkoholin ja lääkkeiden sekakäytöstä sekä huumeista. Vastaukset käsittelevin SPSS -ohjelmalla. Tutkimusongelmat selkiytyivät kahteen kysymykseen:

1. Miten Kalajoen alueen nuorten tupakointitottumukset, nuuskaaminen, alkoholin käyttö ja kannabistuotteiden käyttö sekä niiden hankitavat ovat muuttuneet vuodesta 2004?
2. Mitkä päihteet ovat tällä hetkellä nuorten suosiossa?

Tuloksista kävi ilmi, että säännöllinen tupakointi sekä alkoholinkäyttö ovat vähentyneet nuorilla. Sen sijaan uutena haasteena on ilmennyt nuorten, erityisesti poikien nuuskaaminen, joka vaikuttaa olevan nuorten suosiossa tällä hetkellä. Todennäköisesti nuuskaa tuodaan Haaparannan kautta, jossa esimerkiksi IKEA houkuttelee asiakkaita aina Kalajoelta asti ostoksille. Samalla ostetaan suurin sallittu määrä nuuskaa, jota voi ns. omaan käyttöön tuoda Suomeen laillisesti. Tästä määrästä riittää kuitenkin myös myyntiin, vaikka se lain mukaan on kiellettyä. Sääntö tuntuu olevan, että mitä nuorempi nuuskaaja, sitä kalliimpi hinta nuuskarasialla. Toisaalta tätä opinnäytetyötä tehdessäni törmäsin myös Internet-sivuihin, joissa kerrottiin miten nuuskaa voi valmistaa ”kotitekoisesti” tavallisesta tupakasta.

Vaikuttaisi myös siltä, että nuuskaamista on onnistuttu piilomainostamaan nuorille niin hyvin, että nuoret pitävät nuuskaamista terveellisempänä vaihtoehtona tupakoinnille. Tupakoinnin vaarat tuntuvat olevan nuorille selvänä, mutta nuuskaa pidetään lähes vaarattomana tai jopa terveellisenä elämäntapana urheilivalle nuo-

relle. Urheilupiireissä nuuskaa piilomainostetaan urheilusuoritusta parantavana aineena, eikä nuuskan vaarallisuudesta puhuta tai siitä ei tiedetä. Tai sitten nuorilla on nuuskan haitoista ja hyödyistä virheellistä tietoa. Samantapaista piilomainontaa on nähtävissä myös kannabiksen suhteen. Ihmisille yritetään jatkuvasti saada aikaan mielikuvaa siitä, että kannabiksen käyttö on paljon turvallisempaa ja terveellisempää verrattuna tupakointiin ja alkoholinkäyttöön. Tämä oli nähtävissä myös Kalajoen alueen nuorten vastauksissa, sillä päihdemyönteiset nuoret vertasivat voimakkaasti kannabista tupakointiin ja alkoholiin. Ehkäisevässä päihdetyössä tulisivat kiinnittää huomiota siihen, miten työntekijä vastaa näihin nuorten päihdemyönteisiin mielipiteisiin ja asenteisiin.

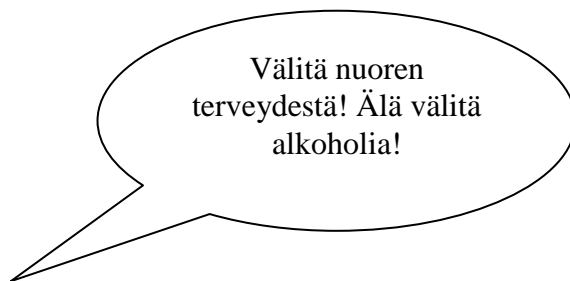

KUVIO 5. Ajatuskupla

Kalajoella oman haasteensa ehkäisevään päihdetyöhön tuo myös ympäristö. Kalajoen alueella nuorille on tullut tavaksi järjestää "mökkibileitä", sillä Kalajoen Hiekkasärkkien alueella on suuri mökkitarjonta. Yleensä joku täysi-ikäinen tuttu vuokraa mökin nuorille viikonlopuksi ja juhlijoita ovat alaikäiset. Se on ongelmallista, koska kukaan ei ole katsomassa nuorten perään. Jos mökillä sattuu jotain ikävää, voi olla erittäin suuri kynnyks kutsua paikalle esimerkiksi ambulanssi tai poliisit kiinnijäämisen pelossa. Toki mökki saattaa olla myös vanhempien omistama, jolloin vastuu on vanhemmilla. Tässä asiassa voisi toimia myös niin, että jos vanhemmat antavat nuorelle luvan järjestää esimerkiksi syntymäpäiväjuhlat mökillä, voisivat vanhemmat tehdä illan aikana pistotarkastuksia ja lopettaa juhlat, jos siellä käytetään alkoholia.

Kalajoen alue on haasteellinen myös siinä mielessä, että kesäaikaan väkimäärä moninkertaistuu turistien myötä, jotka saattavat myös kuljettaa Kalajoen alueelle päihteitä. Esimerkiksi juhannuksen aikaan Kalajoella tapahtuu jonkin verran huumausainerikoksia. Juhannuksena 2011 poliisi kirjasi yhteensä 16 huumausaineen käyttörikosta Hiekkasärkillä. Poliisi myös takavarikoi pienehköjä huumausainemääriä valvonnan yhteydessä. Kesäaikaan päihteidenkäyttö onkin kaikkein eniten esillä erilaisissa tapahtumissa ja festivaaleilla, eli erityisesti niissä paikoissa, joissa nuoret käyvät kesän aikana. (Sanomalehti Keskipohjanmaa. 27.6.2011.)

Vanhemmuuden merkitystä on myös syytä painottaa, sillä päihdekasvatus alkaa kotoa. Se, miten kotona suhtaudutaan päihteisiin ja millaista esimerkkiä omat vanhemmat näyttävät lapselle, vaikuttaa paljon myös siihen, miten lapsi itse muodostaa suhteensa päihteisiin. On tärkeää, että lapsella asetetaan rajoja kotona. Päihdekasvatuksessa tärkeää on myös nuorten osallisuus. Vanhemmilta se vaatii keskustelutaitoa päihteistä ja toimivaa vuorovaikutusta.

KUVIO 6. Välitä!

Mielestäni myös nuorten päihteettömyyttä tulisi tukea enemmän, sillä on olemassa paljon nuoria, jotka eivät käytä päihteitä. Oikeastaan tämän hetken ilmiö nuorten keskuudessa on se, että joko käytetään paljon päihteitä tai sitten ollaan ns. totaali-kieltäytyjiä, eli ei käytetä ollenkaan. Mielestäni myös päihteettömät nuoret pitäisi huomioida paremmin, eikä nähdä vain pelkästään ne nuoret, jotka käyttävät päihteitä.

Tällä tutkimuksella halusin nostaa ylös tietoisuutta nuorten päihteidenkäytöstä ja myös ennaltaehkäisevän päihdetyön merkityksestä. Mielestäni nuorten päihteidenkäytöstä tulee puhua eikä antaa sille hiljaista hyväksyntää. Kaiken kaikkiaan nuoret ovat niin suuri ja tärkeä osa tulevaisuutta, että heidän hyvinvoinnistaan ja terveistä elämäntavoistaan tulisi pitää huolta. Tästä syystä valitsin tutkimusaiheekseni nuorten päihteidenkäytön. Mielestäni tärkeässä roolissa on myös oma asenteeni päihteidenkäyttöön. Samalla tämä tutkimus on edistänyt omaa ammatillista kasvuani, sillä nuorisotyö kiehtoo minua ja opinnäytetyön valmistumisen hetkellä työskentelen Ylivieskassa Päihteettömän Porukan ohjaajana. Päihteetön Porukka-hanketyön tavoitteena on ehkäistä ja vähentää nuorten päihteidenkäyttöä sekä siirtää päihteiden kokeiluikää myöhemmäksi. Koen saaneeni opinnäytetyöstäni paljon apua työkentälle, ja sama on tapahtunut myös toisinpäin.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, T., Marttunen, M. & Pelkonen, M. 2003. Nuorten päihdehäiriöiden varhaistunnistaminen. Tietoa nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Pdf-tiedosto. Saatavissa:

http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/ohjeet_ja_suositukset/paihdehairio_t.pdf Luettu 20.9.2011.

Alkoholilaki 8.12.1994/1143

Hara, M., Ollila, H. & Simonen, O. 2010. Lasten ja nuorten tupakoimattomuuden edistäminen. Pdf-tiedosto. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1082856&name=DLFE-11427.pdf Luettu 23.10.2011.

Hirsjävi, S., Remes & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 2009. 15. painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Huhtala, J. & Haapala, T. 2004. Päihdekysely Kalajoella vuonna 2004.

Huoponen, K., Peltonen, H., Mustalampi, S. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2001. Päihteiden käytön ehkäisy. Opas koulujen ja sidosryhmien yhteistyöhön. Haka-paino Oy.

Huumausainelaki 30.5.2008/373

Irti Huumeista ry. 2010. Kannabiksen käytön vaikutukset. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.irtihuumeista.fi/avaa_silmasi!/kannabiksesta Luettu 23.10.2011

Kiianmaa, K. & Ylikahti, R. 1991. Alkoholit. Vaikutukset elimistöön ja terveyteen. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kylmäkoski, M., Pylkkänen, S. & Viitanen R. 2010. Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.

Kylmänen, P.2005. Kun kaikki muutkin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Tampere: Tammi.

Merne, M. & Syrjänen, S. 2000. Nuuska. Helsinki: Terveys ry.

Murtoniemi, A. Saarela, M. Vähöja, T. 2003. EHKÄPÄ-työryhmä.

Nieminen, R. 1999. Vapaaksi tupakasta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nieminen, t. 1982. Hyvät juomatavat. Tietoa alkoholijuomista, niiden ominaisuuksista ja käyttötavoista. Helsinki: Tapakasvatus ry.

Nuortennetti. Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2011. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.mll.fi/nuortennetti/> Luettu 06.11.2011.

Nuorten terveystapatutkimus 2011. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2011. Pdf-tiedosto. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-16067.pdf Luettu 1.10.2011.

Päihdelinkki. 2011. Kannabis. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.paihdelinkki.fi/pikatieto/?c=Kannabis> Luettu 23.10.2011.

Suni, K., Suonvieri, E. & Karhunen, I. Päihdekysely Kalajoella vuonna 2007. 2007.

Suomen ASH ry. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.suomenash.fi/fi/tupakkapolitiikka/lainsaadanto/tupakkalain+muutos+2010/> Päivitetty 15.10.2011. Luettu 23.10.2011.

Tupakkalaki 13.8.1976/693.

Tupakkaverkko. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.tupakkaverkko.fi> Päivitetty 10.5.2011. Luettu 7.11.2011.

Useita huumausainerikoksia Hiekkasärkillä. Keskipohjanmaa. 27.6.2011.

Van der Stel, J. Ehkäisevän päihdetyön käsikirja. Alkoholi, Huumeet ja tupakka. 1999. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Tammi.

Österberg, E. 2009. Nuoret ja alkoholi. Tutkittua tietoa nuorten alkoholinkäytöstä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Saatekirje (jonka opettaja lukee ryhmälle ennen kyselyyn vastaamista)

Hei!

Olet vastaamassa päihdekyselyyn, joka tehdään Kalajoella noin kolmen vuoden välein. Aikaa kyselyn tekemiseen menee noin 15-20 minuuttia. Kyselyyn vastataan nimettömänä ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti niin, ettei kenenkään henkilöllisyys tule julki. Vastaa siis kysymyksiin täysin rehellisesti ympäröimällä sopivimmat vaihtoehdot tai kirjoittamalla vastaus sille varattuun tilaan. Käytä lyijykynää. Jos haluat muuttaa vastaustasi, kumita väärä vastaus kunnolla pois. Vastaamisen aikana ei saa keskustella muiden kanssa. Rehellinen vastauksesi kyselyyn on tärkeä! Vastattuasi kaikkiin kysymyksiin, palauta lomake opettajalle joka laittaa lomakkeen kirjekuoreen. Kun kaikki lomakkeet on palautettu, opettaja sulkee kirjekuoren ja vie sen kansliaan. Myös mahdolliset ylimääräisiksi jääneet lomakkeet laitetaan kirjekuoreen.

Tutkimuksen tuloksia käyttää Kalajoen kaupungin ehkäisevä päihdetyöryhmä, sekä Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelija Niina Lahdenperä omassa opinnäytetyössään.

Kiitos vastauksestasi!

Päihdekysely**Kalajoen oppilaitokset 2010**

Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti, joten vastaa rehellisesti.

Ympyröi oikea vaihtoehto esim. 1. Olen 1. Tyttö

1. Olen

1. Tyttö   2. Poika

2. Koulu

1. 7 lk   2. 8 lk   3. 9lk   4. Lukio   5. Artema   6. Kristillinen opisto

3. Ikäni on

1. 13v   2. 14v   3. 15v   4. 16v   5. 17v   6. 18v   7. 19v tai yli

4. Poltatko tupakkaa?

1. En   2. Joskus   3. Säännöllisesti

5. Jos poltat tupakkaa, miten yleensä hankit sen?

1. Kavereiltani   2. ”Tuntematon” hakee   3. Ostan itse   4. Vanhemmat ostaa
5. Joku muu hankkii sen minulle, kuka _____   6. En polta tupakkaa

6. Käytätkö nuuskaa?

1. En   2. Joskus   3. Säännöllisesti

7. Käytätkö alkoholia?

1. En   2. Joskus   3. Kerran kuukaudessa   4. kerran viikossa   5. Useammin

8. Minkä ikäisenä kokeilit alkoholia humaltumistarkoituksessa?

1. 12-13v   2. 14v   3. 15v   4. 16v   5. 17v   6. 18v   7. 19v tai yli
8. En ole kokeillut

9. Miten yleensä hankit alkoholisi?

1. Kavereiltani   2. ”Tuntematon” hakee   3. Ostan itse   4. Kotoa vanhemmilta   5. Valmistan itse
6. Joku muu hankkii sen minulle, kuka _____   7. En käytä alkoholia

10. Käytätkö lääkkeitä alkoholin kanssa?

1. En   2. Joskus   3. Usein

11. Jos käytät lääkkeitä alkoholin kanssa, mistä yleensä hankit ne?

1. Kotoa   2. Kavereilta   3. Kadulta ostamalla   4. Apteekista   5. Lääkäriltä
6. Hankin ne jostain muualta, mistä _____   7. En käytä lääkkeitä

12. Kuinka monen kavereistasi tai tuttavistasi tiedät kokeilleen huumeita? Huumeilla tarkoitetaan tässä kyselyssä kysymyksessä 13. lueteltuja tai niihin rinnastettavia aineita.

1. En kenenkään   2. 1-2 kaverin   3. Kolmen tai useamman

13. Jos kaverisi käyttää huumeita, mitä aineita tiedät hänen/heidän kokeilleen?

1. Pillereitä/lääkkeitä   2. Liimaa tai muita impattavia aineita   3. Lääkkeitä+ alkoholia
4. Hasista/marihuanaa   5. LSD:tä   6. Amfetamiinia
7. Extasya   8. Jotain muuta, mitä _____   9. En tiedä mitä hän on kokeillut

14. Onko sinulle joskus kaupattu tai tarjottu huumeita?

1. Ei   2. Kyllä

Jos vastasit ”1. Ei”, siirry kysymykseen numero 20.

15. Mitä aineita sinulle on kaupattu tai tarjottu?

1. Pillereitä/lääkkeitä   2. Liimaa tai muita impattavia aineita   3. Hasista tai marihuanaa
4. LSD:tä   5. Amfetamiinia   6. Extasya
7. Jotain muuta, mitä _____

16. Missä sinulle tarjottiin aineita?

1. Kaupungilla/kylällä   2. Koti-tai mökkibileissä   3. Diskossa/rock konsertissa   4. Koulussa
5. Ulkomailla   6. Jossain muualla, missä _____

17. Kuka sinulle kauppasi tai tarjosi aineita?

1. Veljesi/siskosi   2. Koulukaverisi   3. Muu kaveri   4. Tuntematon aikuinen
5. Tuntematon nuori   6. Joku muu, kuka _____

18. Käytitkö sinulle tarjottua ainetta?

1. En   2. Kyllä

19. Minkä ikäinen olit kun sinulle tarjottiin aineita?

1. 12-13v   2. 14v   3. 15v   4. 16v   5. 17v   6. 18v   7. 19v tai yli

20. Jos sinulle tulisi tilaisuus kokeilla jotain huumetta, olisitko valmis tällaiseen kokeiluun?

1. Varmasti   2. Luultavasti   3. En osaa sanoa   4. Luultavasti en   5. Varmasti en

21. Huumeiden hankkiminen Kalajoen alueella on mielestäsi?

1. Helppoa   2. Melko helppoa   3. Melko vaikeaa   4. Vaikeaa   5. En tiedä

22. Huumeiden käytöstä saatavat rangaistukset ovat mielestäsi?

1. Liian pieniä   2. Sopivia   3. Liian suuria   4. En tiedä

23. Mitä mieltä olet siitä, että huumeita pitäisi saada ostaa yhtä vapaasti kuin alkoholia?

1. Ehdottomasti samaa mieltä   2. Jokseenkin samaa mieltä   3. En osaa sanoa
4. Jokseenkin eri mieltä   5. Ehdottomasti eri mieltä

Mitä seuraavista huumeista olet kokeillut tai käyttänyt?**24. Pillereitä/lääkkeitä**

1. En   2. Kyllä

25. Liimaa tai muita impattavia aineita

1. En   2. Kyllä

26. Hasista tai marihuanaa

1. En   2. Kyllä

27. Amfetamiinia

1. En   2. Kyllä

28. LSD:Tä

1. En   2. Kyllä

29. Extasya

1. En   2. Kyllä

30. Jotain muuta, mitä _____**31. Miksi kokeilit?**

1. Uteliaisuudesta   2. Yhdessä kavereiden kanssa/kavereiden painostuksesta   3. Olin humalassa
4. En uskaltanut olla erilainen kuin muut   5. Kun oli huolia   6. Fiiliksen saamiseksi
7. Muuten vaan, ajattelematta sen enempää   8. Muu syy, mikä _____
9. En ole kokeillut, siirry suoraan kysymykseen numero 34.

32. Kuinka monta kertaa olet käyttänyt jotain edellä mainittua ainetta?

1. 1-2 kertaa   2. 3-10 kertaa   3. yli 10 kertaa

33. Miten olet sen rahoittanut?

1. Omalla rahalla   2. Myymällä tavaroitani   3. Myymällä huumeita   4. Varastamalla
5. Saan velaksi   6. Saan ilmaiseksi   7. Muulla tavalla, miten _____

34. Kerro omin sanoin suhtautumisestasi huumeisiin?

Kiitos vastauksistasi